

بررسی رابطه بین اعتماد اجتماعی و نزاع فردی در بین جوانان شهر ایلام

شهناز صداقت‌زادگان^۱

بهرام پنجستونی^۲

مالک ملک‌شاهی^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین اعتماد اجتماعی و نزاع فردی در بین جوانان شهر ایلام انجام شده است. جامعه آماری این مطالعه را کلیه جوانان (دختر و پسر) شهر ایلام به تعداد ۴۹ هزار و ۹۰۸ نفر تشکیل داده است که بر اساس فرمول کوکران، ۳۸۲ نفر از آنها به عنوان نمونه آماری به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. روش تحقیق، پیمایشی و تکنیک جمع‌آوری اطلاعات، استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته بود. بر اساس یافته‌های پژوهش، میزان اعتماد اجتماعی از نظر جوانان شهر ایلام، ۳/۴۶ است که نشان می‌دهد میزان آن بالاتر از سطح متوسط قرار دارد؛ همچنین میزان نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب سطح تحصیلات و نوع جنس (مرد، زن)، تفاوتی معنادار را نشان داد؛ اما بین سن، وضعیت تأهل، نوع منطقه شهری محل سکونت با نزاع و درگیری، رابطه‌ای مشاهده نشد. نتایج حاصل از تحلیل یافته‌ها نیز نشان داد که بین اعتماد اجتماعی و نزاع فردی جوانان با مقدار ۰/۳۱۵- و سطح معناداری ۰/۰۰۳ رابطه معناداری وجود دارد؛ بدین معنا که با کاهش/افزایش میزان اعتماد اجتماعی به نهادها میزان نزاع و درگیری فردی نیز افزایش/کاهش می‌یابد.

واژگان کلیدی: اعتماد فردی، اعتماد نهادی، نزاع، جوانان ایلام.

مقدمه و بیان مسئله

آسیب‌های اجتماعی، ناشی از روابط ناسالم انسانی است که بنیان‌های جامعه را به طور جدی تهدید می‌کند و مانع تحقق نیازمندی‌ها و تقاضاهای افراد زیادی می‌شود (واحدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۸). به نظر می‌رسد آسیب اجتماعی وقتی به وجود می‌آید که نهادهای تنظیم‌کننده روابط بین افراد با شکست، روبه‌رو و دچار تزلزل شوند؛ در چنین وضعیتی، قوانین تنظیم‌کننده روابط انسان‌ها مورد بی‌احترامی قرار می‌گیرد و متزلزل می‌شود (کلانتری و دیگران، ۱۳۸۴: ۷۰۳). نزاع، نوعی بی‌نظمی در روابط اجتماعی میان افراد و گروه‌ها به شمار می‌رود و قدمت آن در بین افراد، ملت‌ها و گروه‌ها به اندازه عمر و زندگی انسان‌هاست. این مسئله پیامدهای اجتماعی گوناگونی را در بر داشته است که از مهمترین آنها می‌توان به کاهش ابعاد گوناگون سرمایه اجتماعی «اعتماد» در جامعه اشاره کرد (پورافکاری، ۱۳۸۳: ۲۳). به زعم می‌یر، نزاع، کشمکش مشهود حداقل بین دو نفر است؛ از این رو، رخدادی است که فرد در موقع عصبانیت از خود نشان می‌دهد و دارای سطوح متفاوتی است؛ از یک جدل ساده بر سر کرایه تاکسی گرفته تا نزاع و درگیری فردی و قومی یا برخوردهای ستیزه‌جویانه که موجبات عدم ثبات اجتماعی را فراهم می‌سازد (همان: ۳۷۵). در جامعه ایران نیز که دارای بافت جمعیتی چندقومیتی است، نزاع، پدیده‌ای مسئله‌ساز است. «آمار نزاع‌ها در کل کشور طی ۶ سال، نشان‌دهنده رشد ۸۰ درصدی است که می‌تواند بحرانی و قابل تأمل ارزیابی شود» (صدیق سروستانی، ۱۳۸۵: ۱۱۳). بر اساس آمار سازمان پزشکی قانونی کشور، روزانه ۱۶۰۰ پرونده نزاع منجر به جرح تشکیل می‌شود که در این میان استان ایلام، ردیف نهم را به خود اختصاص داده است. این امر به عقیده کارشناسان، دلایل اقتصادی و اجتماعی دارد؛ اما باز نگران‌کننده است (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۴)؛ همچنین بر اساس اعلام نظر پزشکی قانونی استان ایلام در سال ۱۳۹۵، ۳ هزار و ۶۲۷ نفر (۹۴۷ زن و ۲ هزار و ۷۲۸ مرد) به مراکز پزشکی قانونی مراجعه کرده‌اند که این رقم با مدت مشابه سال قبل، افزایش کمی داشته است (پایگاه اطلاع‌رسانی و خبری جماران، ۱۳۹۶)؛ علاوه بر این،

نتایج تحقیقات انجام شده بیانگر میزان اعتماد کم یا بی اعتمادی تعمیم یافته و نهادی در جامعه ماست (چلبی، ۱۳۹۱؛ حسین زاده و دیگران، ۱۳۹۰؛ هزارجریبی و صفری شالی، ۱۳۸۸). در جوامع معاصر که زندگی جدید گسترده تر شده و تفکیک نقش اجتماعی به شدت گسترش یافته است، افراد، نیازمند گسترش دامنه اعتماد خود از سطح پیوند خانوادگی، خویشاوندی و محلی به کلیه شهروندان و حتی بیگانگان هستند (وثوقی و آرام، ۱۳۸۸: ۱۳۵). اعتماد یکی از مؤلفه های اصلی سرمایه اجتماعی^۲ است که می تواند با تسهیل اقدامات هماهنگ، کارایی جامعه را بهبود بخشد (پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۸۵) و با ارزش های فرامادی گرایانه پیوند دارد، توأم بودن با اجتماع محلی، انسجام و موزونی روابط بین شخصی، حکایت از اهمیت موضوع اعتماد دارد (زتومکا، ۱۳۸۷: ۳۴). گیدنز (۱۳۸۴: ۴۳) اعتماد اجتماعی^۳ را به چهار دسته تقسیم کرده است: «۱. اعتماد بنیادی^۴ (افرادی که در روابط رودرو می شناسیم، خانواده، خویشاوندان و دوستان؛ ۲. اعتماد بین شخصی^۵ (نهادها، افراد حقوقی: پلیس، قضات، اساتید و ...)؛ ۳. اعتماد انتزاعی^۶ (افرادی که با آنان هم شهری یا هموطن هستیم و هیچ شناختی از آنان نداریم)؛ ۴. اعتماد تعمیم یافته^۷ (اعتماد اشخاص جای خود را به اعتماد به مقوله های اجتماعی انتزاعی تری چون اصناف اجتماعی می دهد که در مرزهای خانوادگی، همسایگی و طایفه ای قرار گرفته است)»؛ بنابراین در رابطه اعتماد، حداقل دو طرف وجود دارد: اعتمادکننده و امین، فرض این است که هر دو طرف، هدفمند هستند و هدف آنها تأمین منافعشان است، صرف نظر از اینکه منافع چه باشند (کلمن، ۱۳۹۰، به نقل از تاجبخش، ۱۳۸۵: ۱۵۴)؛ بر این اساس، اعتماد و تعامل در فضای خاص ارتباطات اجتماعی شکوفا می شود؛ اما بدون ارتباطات اجتماعی، وجود مستقلی ندارد (فیلد، ۱۳۸۵: ۲۱۳). فضای

1. Trust
2. Social capital
3. Social Trust
4. Fundamental trust
5. Interpersonal trust
6. Abstract Trust
7. Generalized Trust

بی‌اعتمادی در جامعه، نه تنها مانع همبستگی و انسجام اجتماعی می‌شود؛ بلکه معضلی در راه توسعه است؛ در حالی که با همکاری و اعتماد اجتماعی در بین افراد، اقوام و نژادهای مختلف، این امر مهم راهبردی می‌گردد. راجع به اعتماد اجتماعی تحقیقات متعددی انجام شده است که از حیث فهم موضوع (نزاع و اعتماد) و شاخص‌های آن برای ما مهم بوده‌اند؛ اما درباره ارتباط این دو، تاکنون پژوهشی درخور انجام نشده است؛ به همین دلیل، مقاله حاضر باور دارد که توانسته است مسئله جدیدی را بررسی کند. اهمیت این مسئله از آنجا دو چندان می‌گردد که به رابطه اعتماد اجتماعی و نزاع در بین قشری می‌پردازد که از نظر کمی و کیفی در میان سایر اقشار جامعه از جایگاه بالایی برخوردارند. پژوهش حاضر، ضمن شناخت و آگاهی از وضعیت پدیده نزاع و درگیری در شهر ایلام، بخصوص در بین جوانان، به ارائه راهکارهای لازم و برنامه‌ریزی صحیح در جهت پیشگیری و مقابله با این پدیده می‌پردازد و در نظر دارد به این سؤال پاسخ دهد که جوانان از چه سطحی از اعتماد اجتماعی برخوردارند و رابطه این دو متغیر در بین آنان چگونه است؟

اهداف پژوهش

الف) هدف اصلی: بررسی رابطه بین اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری فردی در بین جوانان شهر ایلام.

ب) هدف‌های ویژه:

۱. بررسی وضعیت نزاع و درگیری فردی در بین جوانان شهر ایلام؛
۲. تعیین میزان اعتماد اجتماعی در بین جوانان شهر ایلام؛
۳. بررسی و تعیین رابطه اعتماد اجتماعی و ابعاد مختلف آن (اعتماد فردی، اعتماد نهادی) با نزاع و درگیری فردی در بین جوانان شهر ایلام؛
۴. تعیین میزان گرایش به نزاع فردی بر حسب ویژگی‌های جمعیت‌شناختی؛
۵. ارائه راهکارها و پیشنهادها مناسب در جهت کاهش نزاع در بین جوانان شهر ایلام با تأکید بر اعتماد اجتماعی.

بررسی مطالعات تجربی

اغلب پژوهش‌های انجام‌شده به سنجش مفهوم اعتماد اجتماعی پرداخته یا نزاع جمعی را مورد بررسی کمی و کیفی قرار داده‌اند. از نظر موضوعی می‌توان این مطالعات را از جنبه‌های زیر مورد واکاوی قرار داد:

دسته اول: پژوهش‌هایی که نزاع را محور اساسی کار خود قرار داده‌اند. این پژوهش‌ها عبارتند از: «تبیین رابطه اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری فردی در شهر شهریار» (حسنوند، ۱۳۹۳)، «عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر گرایش به نزاع طایفه‌ای (مورد مطالعه: عشایر ایل بیجیک، شهرستان اهر)» (شاطریان و همکاران، ۱۳۹۴)، «بررسی عوامل مؤثر بر نزاع و درگیری فردی از دیدگاه شهروندان در سال ۱۳۹۲ (مطالعه موردی: شهر خوی)» (واحدی و همکاران، ۱۳۹۲)، «بررسی پدیده نزاع در بین شهروندان ساکن شهر یزد» (افشانی و دیگران، ۱۳۹۳)، «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر در وقوع نزاع دسته‌جمعی در شاهرود» (میرساردو و مرتضوی، ۱۳۹۱)، «تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش به نزاع جمعی در مناطق روستایی ایلام» (نظری و امینی فسخودی، ۱۳۸۷)، «مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته‌جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان» (رضایی کلواری و بحرینی، ۱۳۸۹)، «بررسی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر گرایش به نزاع جمعی (مطالعه موردی: شهرستان‌های منتخب استان ایلام)» (ربانی خوراسگانی و دیگران، ۱۳۸۸)، «تأثیر آموزش مهارت‌های مدیریت خشم بر کنترل خشم مادران دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی و دیرآموز» (شکوهی یکتا و همکاران، ۱۳۸۷) و «بررسی علل و عوامل جامعه‌شناختی بروز نزاع و درگیری و پیامدهای آن در شهر تهران» (خراطها و جاوید، ۱۳۸۴).

دسته دوم: پژوهش‌هایی هستند که هر کدام از منظری خاص به موضوع اعتماد اجتماعی پرداخته‌اند. این پژوهش‌ها عبارتند از: «ارزیابی سطح اعتماد اجتماعی در میان دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه‌های کشور (نمونه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران)» (آراسته و همکاران، ۱۳۸۸)، «بررسی میزان سرمایه اجتماعی جوانان ایلام» (سپیدنامه، ۱۳۸۹)، «اعتماد اجتماعی و عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر آن (مطالعه موردی: جوانان ۲۰ تا ۲۹ ساله استان مازندران)» (حیدرآبادی، ۱۳۸۹)، «بررسی نقش

عوامل فرهنگی - اجتماعی مرتبط با شکل‌گیری اعتماد اجتماعی شهروندان تبریز» (قریشی راد و صداقت، ۱۳۸۸)، «بررسی عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی شهروندان» (هزارجریبی و صفری شالی، ۱۳۸۸)، «عوامل مؤثر بر شکل‌گیری اعتماد اجتماعی دانشجویان» (عباس‌زاده، ۱۳۸۳) و «مسئله اعتماد و انتقال از دولت سوسیالیستی» (سلیگمن و فیوزر، ۱۳۸۰).

پژوهش‌های مذکور از حیث فهم موضوع و شاخص‌های آن برای ما اهمیت داشته و اغلب از روش کمی بهره برده‌اند. آنچه در این پژوهش‌ها مورد توجه نبوده و پژوهش حاضر در پی آن است، بررسی رابطه بین اعتماد اجتماعی (فردی، نهادی) و نزاع و درگیری فردی در بین جوانان شهر ایلام می‌باشد.

چارچوب نظری تحقیق

اعتماد اجتماعی، مفهومی است که در فرایند روابط اجتماعی و در متن کنش‌های انسانی نمود پیدا می‌کند (کلمن، ۱۳۸۵: ۲۹۷). گیدنز^۱ (۱۳۸۴: ۴۲) نیز آن را به اطمینان یا اتکا به نوعی کیفیت، صفت یک شخص یا یک چیز یا اطمینان به حقیقت یک گفته توصیف می‌کند و «به عقیده دیوید جانسون، اعتماد، ایجاد ارتباط با دیگری، درخواست پذیرش و حمایت آشکار از دیگران، خود تکمیلی در روابط و انطباق با انتظارات دیگران است؛ بنابراین اعتماد اجتماعی را می‌توان حسن ظن فرد نسبت به سایر اعضای جامعه تعریف کرد که موجب گسترش و تسهیل روابط اجتماعی فرد با آنها می‌شود» (امیرکافی، ۱۳۸۴: ۱۲-۱۷).

کلاوس افه^۲ نیز متغیرهای نرم همچون: اعتماد، هنجارها و تعهدات اجتماعی را به پیش‌نیاز فرهنگ‌ها و نهادهای دموکراتیک پیوند می‌دهد. شاید عمیق‌ترین مطالعه وی در مورد مسئله اعتماد و سرمایه اجتماعی مقاله «چگونه می‌توان به شهروندان اعتماد کرد» باشد (تاجبخش، ۱۳۸۴: ۱۶). به نظر وی اعتماد به شیوه غیررسمی به ایجاد هماهنگی اجتماعی می‌انجامد و با افزایش

1. Gidenz
2. Claus Offe

اعتماد، بهره‌وری سازمان‌های خدماتی و تولیدی و مشروعیت حکومت‌ها افزایش می‌یابد؛ لذا اعتماد اجتماعی را می‌توان از جنبه‌های مختلفی مورد بررسی قرار داد. از ترکیب دو گانه توده/نخبه و افقی/عمودی، چهار حوزه به دست می‌آید که روابط اعتماد، خود را در آنها نشان می‌دهد: ۱. اعتماد فرد به دیگران، ۲. اعتماد به نخبگان سیاسی و سایر بخش‌ها، ۳. اعتماد نخبگان به یکدیگر و ۴. اعتماد سطوح بالا به سطوح پایین جامعه که در آن نخبگان درباره گرایش‌های رفتاری عناصر بخش‌های مختلف یا کل توده‌ها به باورهای دست می‌یابند. افه به اعتماد افقی در میان نخبگان تأکید می‌ورزد (تاجبخش، ۱۳۸۴: ۲۰۶)؛ بنابراین اعتماد فرض شناختی است که کنشگران فردی یا جمعی در تعامل با دیگران به کار می‌بندند. این فرض شناختی با ترجیحات و تمایلات رفتاری دیگران از لحاظ آمادگی آنها برای کمک، همکاری و پرهیز از اقدامات خودخواهانه ارتباط دارد؛ از این رو، پدیده‌های خرد که از ارزیابی مستمر رفتار احتمالی دیگران ناشی می‌شود از عوامل تعیین‌کننده گزینه‌ها و توانمندی‌های سیاست‌های کلان برای حل مشکلاتی است که پیش روی نخبگان سیاسی قرار دارد (همان: ۲۰۸).

دیوید جانسون^۱ نیز ضمن تعریف اعتماد به عنوان جنبه‌ای از روابط در حال تغییر، معتقد است که اعتماد همانند رابطه از دو بعد تشکیل می‌گردد: ۱. شما نسبت به شخص دیگر چگونه رفتار می‌کنید؟ ۲. آن شخص در مقابل، نسبت به شما چه رفتاری دارد؟ از نظر او، فرد باید بتواند برای ایجاد ارتباط، فضایی آکنده از اعتماد را ایجاد کند که ترس‌های خود و دیگری را از طرد شدن کاهش دهد و امید به پذیرش، حمایت و تأیید را ارتقا بخشد؛ از این رو، اعتماد یک خصیصه شخصیتی ثابت و بلا تغییر نیست؛ بلکه جنبه‌ای از روابط است که مدام در حال تغییر می‌باشد. هر آنچه افراد انجام دهند و سطح اعتماد را در روابط افزایش یا کاهش دهند در حفظ اعتماد و روابط دو جانبه، از اهمیت زیادی برخوردار است (امیرکافی، ۱۳۸۴: ۱۶-۱۷). به نظر جانسون، هر چند مفهوم اعتماد پیچیده و درک آن دشوار است و به سادگی نمی‌توان عناصر و ابعاد آن را مشخص کرد؛ اما در یک رابطه مبتنی بر اعتماد، عناصری چون:

1. David Janson

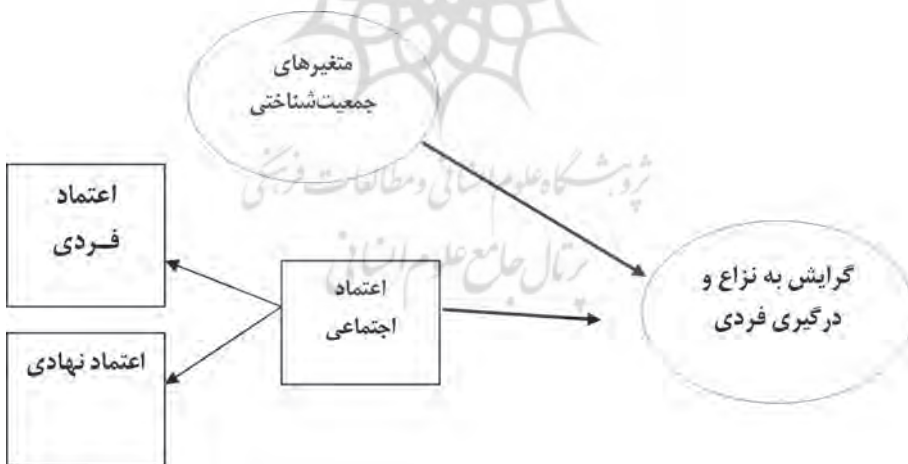
۱. صراحت، ۲. پذیرش، ۳. سهیم کردن، ۴. حمایت، ۵. تمایل به همکاری، ۶. رفتار مبتنی بر اعتماد کرد و ۷. رفتار قابل اعتماد وجود دارد. کوتاه سخن آنکه، اولین و عمیق‌ترین عنصر در یک رابطه، پذیرش و در واقع، بیان ارزش برای طرف مقابل و اظهارات وی است و این امر کلیدی برای کاهش اضطراب مربوط به آسیب‌پذیر بودن به شمار می‌رود؛ بنابراین سطح اعتماد در محدوده یک رابطه، بر اساس توانایی و اشتیاق افراد برای اعتماد کردن و قابل اعتماد بودن، مدام در حال تغییر است.

حمایت، انتقال این فکر و پیام به طرف مقابل است که شما درک می‌کنید که او توانایی‌ها و شایستگی‌های لازم برای حل و فصل مطلوب مسائل کنونی در موقعیت حاضر را دارد. تمایلات همکاری‌جویانه بیانگر آن است که شما می‌خواهید برای نیل به هدف متقابل با همدیگر کار کنید. شواهد قابل توجهی وجود دارد که ابراز محبت، حسن تفاهم دقیق و گرایش‌های همکاری‌جویانه حتی در مواردی که تضادهای لاینحلی بین افراد وجود دارد باعث افزایش اعتماد در یک رابطه انسانی می‌شود (امیرکافی، ۱۳۸۴: ۱۷).

با وجود خرده‌فرهنگ‌های متفاوت در جوامع امروزی، بسیار اتفاق می‌افتد که رفتاری بر اساس همنوایی با هنجارهای یک خرده‌فرهنگ خاص صورت بگیرد و بیرون از آن، کجروانه تلقی شود (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۳۹۷-۳۹۸)؛ لذا در جامعه‌ای که خرده‌فرهنگ‌های متعدد دارد برخی از محیط‌های اجتماعی معمولاً مشوق فعالیت‌های غیرقانونی هستند؛ در صورتی که محیط‌های دیگر چنین نیستند و افراد از طریق ارتباط با دیگران که حامل هنجارهای تبهکارانه هستند بزهکار یا تبهکار می‌شوند (گیدنز، ۱۳۷۷: ۱۵۹)؛ بنابراین انسان در جامعه مدرن به علت مواجهه با نهادهای به شدت تخصصی و پیچیده، مجبور است مرتب دست به خطر بزند تا کنش اجتماعی او شکل بگیرد؛ اما برای برقراری کنش و مشارکت اجتماعی، نیازمند اعتماد است (همان: ۸۰). به عقیده گیدنز، منابع اصلی اعتماد در جوامع سنتی، اهمیت خود را در جوامع مدرن از دست داده‌اند. گذار جوامع از سنت به مدرنیته، منجر به دگرگونی خاصیت اعتماد شده است. از آنجایی که در جوامع سنتی، سطح فاصله‌گیری زمانی-مکانی پایین بود (کنش‌های اجتماعی چهره به چهره بود)، اعتماد از طریق برخورد مستقیم با دیگران حفظ می‌شد و محیط‌های اعتماد در جوامع خویشاوندی،

محلی و سنتی بودند؛ اما با پیدایش جامعه مدرن این محیط‌ها به نحوی اساسی دگرگون شدند؛ چراکه ساختار اساسی نظام سرمایه‌داری، مرکب از چندین نظام انتزاعی است که لازمه عملکرد و کارایی آنها اعتماد عاملان است (همان: ۱۲۴)؛ بنابراین از تئوری‌های مطرح‌شده می‌توان چنین استنباط کرد که هرگاه در روابط افقی و عمومی (تعاملات نهادها)، شفافیت، اطمینان، تعهد و امنیت که از شاخص‌ها و شروط اصلی اعتماد اجتماعی در وسعت افقی و عمودی است از بین برود یا کاهش یابد و از طرفی، ریسک‌پذیری افراد در تعاملات نسبت به یکدیگر، نهادها یا دیگران افزایش یابد، نتیجه آن خواهد بود که تعاملات ابزاری، به‌ویژه تعاملات مبتنی بر قدرت که سرد و خشن، حسابگرانه و منفعت‌طلبانه است جایگزین تعاملات اظهاری که گرم و تعاملی است خواهد شد؛ در چنین حالتی ما شاهد رفتار پرخاشگرانه و نزاع و درگیری خواهیم بود. در نهایت هر قدر سطح بی‌اعتمادی در جامعه بیشتر شود، نزاع و درگیری افزایش می‌یابد.

مدل مفهومی

فرضیه‌های تحقیق

- میزان نزاع و درگیری در بین مردان و زنان شهر ایلام، تفاوت معناداری دارد.
- بین سن و مدت بازداشت (محکومیت) با نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام، رابطه وجود دارد.
- بین ابعاد اعتماد اجتماعی (فردی- نهادی) و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام، رابطه وجود دارد.
- بین نوع محل سکونت (شهری و روستایی)، میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام، تفاوت معناداری وجود دارد.
- بین نوع منطقه شهری محل سکونت، نوع وضعیت مسکن، درگیری فردی - گروهی افراد، میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری بین جوانان شهر ایلام تفاوت وجود دارد.
- میزان نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب ویژگی‌های جمعیت‌شناختی متفاوت است.

متغیرهای تحقیق

۱. **متغیر وابسته:** در این تحقیق، نزاع و درگیری فردی، متغیر وابسته است:
پدیده نزاع: رویارویی پرخاشگرانه و ستیزه‌جویانه است که توأم با خشم، کینه و انتقام صورت می‌گیرد و سبب قتل، ضرب و شتم، مجروح و معلول شدن طرف‌های درگیر می‌شود و خسارات مالی فراوانی نیز به بار می‌آورد (پورافکاری، ۱۳۸۳: ۶۳). این متغیر با استفاده از طیف لیکرت مبتنی بر ۳ بعد و ۲۲ گویه با مقیاس رتبه‌ای «خیلی زیاد»، «زیاد»، «متوسط»، «کم» و «خیلی کم»، طرح و مورد سنجش قرار گرفته است؛ این ابعاد و گویه‌ها عبارتند از:
- «نگرش به نزاع» در ۸ گویه، شامل: کمک به فامیل، درگیری ناموسی، بی‌احترامی به اموات، طعنه به اقوام، توهین به خانواده، نزاع به خاطر آبرو، بی‌احترامی به بزرگتر، لطمه زدن به حیثیت فامیلی؛
- «گرایش به نزاع» در ۸ گویه، شامل: عدم رعایت صف در ناوایی، تنه زدن در پیاده‌رو، استفاده از سلاح گرم و سرد، ناسزا گفتن به دیگران، واخواهی بدهی خود از دیگران، عبور موتورسوار در پیاده‌رو؛

- «گرایش به انتقام» در ۶ گویه، شامل: مزاحمت خیابانی، عدم کسب رأی در انتخابات، فحاشی و توهین دیگران، کینه توزی و انتقام، غیرت و مردانگی.

۲. متغیر مستقل تحقیق: در این تحقیق، اعتماد اجتماعی، متغیر وابسته است: اعتماد اجتماعی: حسن ظن فرد نسبت به افراد جامعه است که موجب گسترش و تسهیل روابط اجتماعی او با سایر افراد جامعه می شود (شارع پور، ۱۳۸۰: ۱۰۱). در این پژوهش، اعتماد اجتماعی در ۲ بعد فردی و نهادی، مورد سنجش قرار گرفت؛ «اعتماد فردی»، شامل: اعتماد به افراد خانواده، خویشاوندان و دوستان، همسایگان و همکاران و «اعتماد نهادی»، شامل ادارات و ارگانها بوده که با استفاده از طیف لیکرت مبتنی بر ۱۶ گویه با مقیاس رتبه‌ای در پنج گزینه (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم) سنجیده شده است.

۳. متغیرهای زمینه‌ای تحقیق

- سن: تعداد سال‌های کاملی است که از زمان تولد فرد گذشته است.
- وضعیت تأهل: از فرد پاسخگو خواسته شد تا مجرد یا متأهل بودن خود را مشخص کند.
- درآمد: جریان مستمر چیزی است که ارزش دارد و نصیب یک خواهان در ازای خدمتی می شود. در اینجا منظور درآمد ماهیانه افراد است.
- وضعیت شغلی: شغل، نوع کاری است که فرد در ۷ روز گذشته انجام داده است (ذاکری فر و بزمونه، ۱۳۸۵) و در این تحقیق بر اساس شاغل یا بیکار بودن، عملیاتی می شود.
- سطح تحصیلات: مدت زمانی که یک فرد می تواند به فراگیری و آموزش علم بپردازد.
- پایگاه اقتصادی - اجتماعی: موقعیتی است که یک فرد یا خانواده با ارجاع به استانداردهای رایج درباره ویژگی‌های فرهنگی، دارایی‌های مادی و مشارکت در فعالیت‌های گروهی اجتماعی به دست می آورد.

روش تحقیق

نوع تحقیق حاضر، کاربردی و روش آن، پیمایشی از نوع همبستگی با استفاده

از ابزار پرسشنامه است. جامعه آماری این پژوهش را جوانان ۱۸-۲۹ سال شهر ایلام تشکیل می‌دهند. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ تعداد کل جمعیت استان ایلام برابر با ۵۵۷ هزار و ۵۹۹ نفر است. جمعیت شهر ایلام نیز برابر با ۱۵۵ هزار و ۲۸۹ نفر و تعداد کل جوانان (۱۸ تا ۲۹ سال) آن، ۴۹ هزار و ۹۰۸ نفر می‌باشد که ۲۵ هزار و ۷۰۴ نفر از آنان را دختران و ۲۴ هزار و ۲۰۴ نفر را پسران تشکیل می‌دهند. نمونه‌گیری نیز به صورت تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود و با تقسیم‌بندی شهر ایلام به ۲ منطقه و ۶ ناحیه (خوشه) به تناسب جمعیت هر ناحیه صورت گرفت. حجم نمونه نیز با استفاده از فرمول کوکران، ۳۸۲ نفر به دست آمد. پس از اطمینان از روایی پرسشنامه با بهره‌گیری از نظر متخصصان و محاسبه پایایی آن به روش آزمون مجدد، به روش همسانی درونی، پرسشنامه، تکثیر شد و مورد بهره‌برداری قرار گرفت. برای تعیین پایایی ابزار در دو مرحله مقدماتی و نهایی، آلفای کرونباخ پرسشنامه‌ها محاسبه شد و میانگین پایایی (اعتماد) شاخص‌ها ۰/۸۱ به دست آمد. در نهایت، تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی انجام شد که بخش آمار توصیفی، شامل جدول‌ها و نمودارهای آماری و بخش آمار استنباطی شامل ضریب همبستگی اسپیرمن و آزمون‌های ناپارامتری t -test، F -test، LSD و تحلیل واریانس یا ANOVA است. از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف نیز برای بررسی نرمال بودن متغیرهای تحقیق و از کامپیوتر و نرم‌افزار آماری spss جهت سهولت پردازش و تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

یافته‌های توصیفی تحقیق

تحلیل توصیفی یافته‌ها نشان داد که از بین بیشترین پاسخ‌دهندگان، ۵۱/۵ درصد مرد، ۸۰/۵ درصد مجرد، ۶۹/۹ درصد دارای تحصیلات دیپلم، ۸۶/۷ درصد بیکار، ۸۷/۷ درصد ساکن مناطق شهری و ۷۰/۶ درصد دارای منزل مسکونی پدری بوده‌اند. ۷۲/۰ درصد از آنان نیز طبقه اجتماعی خود را میانی می‌دانستند و ۷۶/۸ درصد به زبان کردی تکلم می‌کردند. ۷۶/۸ درصد از پاسخ‌دهندگان هم شاهد نزاع و درگیری افراد و ۲۴/۶ درصد آنان شاهد نزاع و درگیری هم‌فردی و هم‌گروهی بوده‌اند. ۲/۷ درصد از آنان هم بیشترین علت درگیری

و نزاع را توهین و بی احترامی می دانستند. بیشترین سلاح استفاده شده (۵/۱ درصد) در درگیری ها، خنجر، چاقو، قمه و شمشیر، ۱۸/۱ درصد نوع درگیری و نزاع نمونه پژوهش، خیابانی، میانگین سنی آنها در حدود ۲۲ سال، میانگین درآمد ماهیانه آنان تقریباً یک میلیون و ۱۱۶ هزار و ۴۵۲ تومان و میانگین مدت بازداشت یا محکومیت آنان تقریباً ۱۶ روز بوده است.

تحلیل سؤالات پژوهش

این بخش شامل تحلیل سؤالات و فرضیه های تحقیق می باشد که قبل از آن، نرمالیتی متغیرهای پژوهش، بررسی شده و نتایج آن در جدول شماره (۱) آمده است.

جدول شماره (۱). نتایج آزمون نرمالیتی متغیرهای تحقیق

متغیرهای تحقیق	اعتماد اجتماعی	نگرش به نزاع و درگیری	گرایش به نزاع و درگیری	گرایش به انتقام و درگیری	نزاع و درگیری
Z آماره آزمون	۱/۳۱	۱/۴۲	۰/۹۴	۱/۱۹	۱/۰۲
سطح معناداری	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۳۳	۰/۱۱	۰/۱۲

جدول شماره (۱) نشان داد که سطح معناداری نزاع و درگیری در کلیه عوامل، بزرگتر از ۰/۰۵ است؛ لذا با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت که توزیع این متغیرها نرمال (طبیعی) است و برای تحلیل داده ها از آزمون های پارامتریک می توان استفاده کرد.

سؤال شماره ۱. اعتماد اجتماعی و عوامل مرتبط با آن در بین جوانان شهر ایلام در چه سطحی است؟

جدول شماره (۲) توزیع فراوانی و میانگین اعتماد اجتماعی و ابعاد مرتبط با آن را نشان می دهد.

جدول شماره (۲). توزیع فراوانی و میانگین اعتماد اجتماعی و ابعاد مرتبط آن

عوامل	سنجه‌ها	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع
اعتماد اجتماعی	فراوانی	۶۰۲	۶۹۵	۱۳۵۷	۹۸۷	۷۵۴	۴۳۹۵
	درصد	۱۳/۷	۱۵/۸	۳۰/۹	۲۲/۵	۱۷/۲	۱۰۰/۰
اعتماد فردی	فراوانی	۳۱۰	۳۵۷	۷۴۲	۶۴۸	۵۷۹	۲۶۳۶
	درصد	۱۱/۸	۱۳/۵	۲۸/۱	۲۴/۶	۲۲/۰	۱۰۰/۰
اعتماد نهادی	فراوانی	۱۸۵	۲۸۷	۴۸۶	۲۹۴	۲۱۳	۱۴۶۵
	درصد	۱۲/۶	۱۹/۶	۳۳/۲	۲۰/۱	۱۴/۵	۱۰۰/۰

جدول شماره (۲) نشان داد که میزان اعتماد اجتماعی در سطح بالاتر از متوسط قرار دارد؛ به طوری که ۷۱/۳ درصد گویه‌ها متوسط به بالا هستند. میزان اعتماد نهادی نیز نسبت به بقیه عوامل در سطح بالاتری قرار دارد. سؤال شماره ۲. نزاع و درگیری و عوامل مرتبط با آن در بین جوانان شهر ایلام در چه سطحی قرار دارد؟

جدول شماره (۳) توزیع فراوانی و میانگین نزاع و درگیری و عوامل مؤثر بر آن را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۳). توزیع فراوانی و میانگین نزاع و درگیری و عوامل مرتبط با آن در بین

جوانان شهر ایلام

عوامل	سنجه‌ها	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع
اعتماد اجتماعی	فراوانی	۱۴۸	۲۶۱	۶۷۴	۵۶۸	۶۹۳	۲۳۴۴
	درصد	۶/۳	۱۱/۱	۲۸/۸	۲۴/۲	۲۹/۶	۱۰۰/۰
اعتماد فردی	فراوانی	۷۴۸	۵۳۱	۴۷۹	۲۹۲	۲۹۴	۲۳۴۴
	درصد	۳۱/۹	۲۲/۷	۲۰/۴	۱۲/۵	۱۲/۵	۱۰۰/۰
اعتماد نهادی	فراوانی	۴۰۸	۲۳۶	۴۵۳	۲۲۹	۳۳۲	۱۷۵۸
	درصد	۲۳/۲	۱۹/۱	۲۵/۸	۱۳/۰	۱۸/۹	۱۰۰/۰
نزاع و درگیری	فراوانی	۱۳۰۴	۱۱۲۸	۱۶۰۶	۱۰۸۹	۱۳۱۹	۶۴۴۶
	درصد	۲۰/۲	۱۷/۵	۲۴/۹	۱۶/۹	۲۰/۵	۱۰۰/۰

جدول شماره (۳) نشان داد که میزان نزاع و درگیری در حد متوسط قرار دارد؛ به طوری که ۶۲/۳ درصد گویه‌ها متوسط به بالا هستند. کلیه عوامل نیز در سطح متوسط قرار دارند؛ همچنین میزان گرایش به انتقام و دعوا کردن در سنجش نزاع و درگیری نسبت به بقیه عوامل در سطح بالاتر و میزان نگرش به نزاع در سطح پایین تر قرار دارد.

تحلیل فرضیات پژوهش

فرضیه اصلی: بین اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام، رابطه وجود دارد. این فرضیه با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون، بررسی شده و نتیجه آن در جدول شماره (۴) آمده است.

جدول شماره (۴). نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری

نزاع و درگیری		عوامل
معناداری	ضریب همبستگی	اعتماد اجتماعی
۰/۰۰۰	-۰/۳۱۵ (***)	

همانطور که در جدول شماره (۴) مشاهده شد، بین اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری، رابطه معناداری وجود دارد؛ زیرا مقدار معناداری، کمتر از خطای ۰/۰۰۰ است (با توجه به دو دامنه بودن آزمون با ۰/۰۲۵ مقایسه می‌شود)؛ همچنین با توجه به مثبت بودن علامت همبستگی با مقدار ۰/۳۱۵-، می‌توان نتیجه گرفت که رابطه منفی، معکوس و معناداری بین اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری وجود دارد؛ به عبارتی با افزایش / کاهش اعتماد اجتماعی، میزان نزاع و درگیری در افراد کاهش / افزایش می‌یابد.

فرضیه فرعی ۱. میزان نزاع و درگیری در بین مردان و زنان شهر ایلام، تفاوت معناداری دارد. بررسی این فرضیه با استفاده از آزمون T جهت مقایسه میانگین

میزان نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب نوع جنس (مرد و زن) انجام شد، نتیجه بررسی این فرضیه در جدول شماره (۵) ارائه شده است.

جدول شماره (۵). نتایج آزمون T برای مقایسه میانگین میزان نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب نوع جنس (مرد و زن)

متغیرهای تحقیق	شرایط آزمون	نتایج آزمون F برای برابری واریانس‌ها	نتایج آزمون T برای بررسی برابری (یا نابرابری) میانگین‌ها
نزاع و درگیری	پیش فرض برابری واریانس‌ها	آماره F معناداری	آماره T درجه آزادی معناداری
	پیش فرض عدم برابری واریانس‌ها	۰/۰۹۶ ۲/۷۹۷	۰/۰۰۰ ۲۹۱ -۶/۶۷۰
			۰/۰۰۰ ۲۸۵/۴۰۱ -۶/۷۱۲

همانطور که در جدول شماره (۵) مشاهده شد، آزمون F، پیش فرض برابری واریانس‌ها را با خطای ۵ درصد در سنجش میزان نزاع جوانان بر حسب نوع جنس (مرد و زن) تأیید کرد؛ زیرا مقدار معناداری آنها بزرگتر از ۰/۰۲۵ بود؛ از این رو با توجه به برابری واریانس‌ها، مقدار معناداری برای برابری میانگین میزان نزاع جوانان بر حسب نوع جنس (مرد و زن) ۰/۰۰۰ است که کمتر از سطح خطای ۰/۰۲۵ می‌باشد؛ در نتیجه میزان نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب نوع جنس (مرد و زن) تفاوت معناداری دارد.

در جدول شماره (۶)، میانگین میزان نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب نوع جنس (مرد و زن) ارائه شده است.

جدول شماره (۶). شاخص‌های توصیفی میزان نزاع و درگیری در میان جوانان شهر ایلام بر حسب نوع جنس

متغیرهای تحقیق	جنس	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
نزاع و درگیری	مرد	۱۵۱	۲/۷۷۰۰	۰/۶۶۸۸۳	۰/۰۵۴۴۳
	زن	۱۴۲	۳/۲۴۷۴	۰/۵۴۵۷۶	۰/۰۴۵۸۰

جدول شماره (۶) نشان داد که بین میانگین نزاع و درگیری در بین مردان و زنان شهر ایلام، تفاوت قابل توجهی وجود دارد.

فرضیه فرعی ۲. بین سن و مدت بازداشت (محکومیت) با نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام، رابطه وجود دارد. این فرضیه با استفاده از تحلیل ضریب همبستگی پیرسون بررسی شد که نتیجه آن در جدول شماره (۷) می‌شود.

جدول شماره (۷). نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین سن و نزاع و درگیری

نزاع و درگیری		عوامل
معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۲۹۳	۰/۰۲۲-	سن
۰/۰۰۶	۰/۱۶۰	مدت بازداشت (محکومیت)

بنا بر جدول شماره (۷)، بین سن و نزاع و درگیری، رابطه معناداری وجود ندارد؛ زیرا مقدار معناداری بزرگتر از خطای ۰/۰۲۵ است (با توجه به دو دامنه بودن آزمون با ۰/۰۲۵ مقایسه می‌شود)؛ اما بین مدت بازداشت (محکومیت) و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام، رابطه معناداری وجود دارد؛ زیرا مقدار معناداری کمتر از خطای ۰/۰۲۵ است. با توجه به منفی بودن علامت همبستگی سن و نزاع و درگیری، می‌توان نتیجه گرفت که رابطه معکوسی بین سن و نزاع و درگیری وجود دارد؛ اما مثبت بودن علامت همبستگی مدت

بازداشت (محکومیت) و نزاع و درگیری، حاکی از یک رابطه مستقیم و معنادار است. به عبارتی با افزایش/کاهش مدت بازداشت (محکومیت)، میزان نزاع و درگیری در افراد افزایش/کاهش می‌یابد.

فرضیه فرعی ۳. بین ابعاد اعتماد اجتماعی (فردی، نهادی) و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام، رابطه وجود دارد. بررسی این فرضیه با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون انجام شد که نتیجه آن در جدول شماره (۸) ارائه شده است.

جدول شماره (۸). نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری

نزاع و درگیری		ابعاد اعتماد اجتماعی
معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۰	۰/۲۷۹ (***)	اعتماد فردی
۰/۰۰۲	۰/۳۴۹ (***)	اعتمادی نهادی

در جدول بالا مشاهده شد که بین اعتماد فردی و نزاع و درگیری، رابطه معناداری وجود دارد؛ زیرا مقدار معناداری کمتر از خطای ۰/۰۲۵ است (با توجه به دو دامنه بودن آزمون با ۰/۰۲۵ مقایسه می‌شود). با توجه به منفی بودن علامت همبستگی با مقدار ۰/۲۷۹- نیز می‌توان نتیجه گرفت که رابطه معکوس و معناداری بین اعتماد فردی و نزاع و درگیری وجود دارد؛ همچنین رابطه بین اعتماد نهادی و نزاع و درگیری، معنادار است؛ زیرا مقدار معناداری کمتر از خطای ۰/۰۲۵ می‌باشد. منفی بودن علامت همبستگی با مقدار ۰/۳۴۹- نیز حاکی از رابطه معکوس و معناداری بین اعتماد نهادی و نزاع و درگیری است؛ به طور کلی با افزایش/کاهش ابعاد اعتماد اجتماعی، میزان نزاع و درگیری در افراد کاهش/افزایش می‌یابد.

فرضیه فرعی ۴. بین نوع محل سکونت (شهری و روستایی)، میزان اعتماد

اجتماعی و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام، تفاوت معناداری وجود دارد. این فرضیه با استفاده از آزمون T جهت مقایسه میانگین‌های میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب نوع محل سکونت (شهری و روستایی) بررسی شد که نتیجه آن در جدول شماره (۹) ارائه می‌شود.

جدول شماره (۹). نتایج آزمون T برای مقایسه میانگین میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری در جوانان شهر ایلام بر حسب نوع محل سکونت (شهری و روستایی)

متغیرهای تحقیق	شرایط آزمون	نتایج آزمون F		نتایج آزمون T		
		آماره F	معناداری	آماره T	درجه آزادی	معناداری
اعتماد اجتماعی	پیش فرض برابری واریانس‌ها	۰/۷۰۳	۰/۴۹۶	۰/۲۷۸	۲۹۱	۰/۸۱۵
	پیش فرض عدم برابری واریانس‌ها			۰/۱۹۸	۴۰/۶۶۶	۰/۸۳۵
نزاع و درگیری	پیش فرض برابری واریانس‌ها	۱/۸۳۶	۰/۱۴۱	۰/۳۴۸	۲۹۱	۰/۷۰۲
	پیش فرض عدم برابری واریانس‌ها			۰/۳۰۸	۴۴/۱۹۶	۰/۷۶۰

بنا بر جدول بالا، آزمون F، پیش فرض برابری واریانس‌ها را با خطای ۵ درصد در سنجش میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب نوع محل سکونت (شهری و روستایی) تأیید می‌کند؛ زیرا مقدار معناداری آنها بزرگتر از ۰/۰۲۵ است؛ از این رو، با توجه به برابری واریانس‌ها، مقدار معناداری برای برابری میانگین‌های میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب نوع محل سکونت (شهری و روستایی)، بزرگتر از ۰/۰۲۵ می‌باشد؛ در نتیجه بین میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب نوع محل سکونت (شهری و روستایی)، تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول شماره (۱۰). شاخص‌های توصیفی میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب نوع محل سکونت (شهری و روستایی)

متغیرهای تحقیق	محل سکونت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
اعتماد اجتماعی	شهری	۲۵۷	۳/۲۹۳۵	۰/۴۹۵۲۵	۰/۰۳۰۸۹
	روستایی	۳۶	۳/۶۹۴۱	۰/۶۶۲۱۷	۰/۱۱۰۳۶
نزاع و درگیری	شهری	۲۵۷	۳/۰۰۶۰	۰/۶۵۲۵۸	۰/۰۴۰۷۱
	روستایی	۳۶	۲/۹۶۸۴	۰/۶۹۱۰۵	۰/۱۱۵۱۷

بر اساس جدول شماره (۱۰)، بین میانگین اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب نوع محل سکونت (شهری و روستایی) تفاوت ناچیزی وجود دارد.

فرضیه فرعی ۵. بین نوع منطقه شهری محل سکونت، نوع وضعیت مسکن، درگیری فردی - گروهی افراد، میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری بین جوانان شهر ایلام تفاوت وجود دارد. این فرضیه با استفاده از آزمون F (تحلیل واریانس یا ANOVA)، جهت مقایسه میانگین‌های نوع منطقه شهری محل سکونت (منطقه ۱، منطقه ۲)، نوع وضعیت مسکن (شخصی، پدری، اجاره‌ای، سازمانی)، درگیری فردی - گروهی، نوع درگیری و نزاع (خانوادگی، خویشاوندی، خیابانی، طایفه‌ای)، میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بررسی شد که نتیجه آن در جدول شماره (۱۱) ارائه می‌شود.

جدول شماره (۱۱). نتایج آزمون F برای مقایسه میانگین‌های نوع منطقه شهری محل سکونت، نوع وضعیت مسکن، درگیری افراد، میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری جوانان شهر ایلام

عوامل	متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات (SS)	درجه آزادی	میانگین مجموع مجذورات (MS)	آماره F	معناداری
منطقه شهری محل سکونت	اعتماد اجتماعی	بین گروه‌ها	۱/۷۰۲	۲	۰/۸۵۱	۳/۵۰۸	۰/۰۵۱
		داخل گروه‌ها	۶۵/۴۹۱	۲۷۰	۰/۲۴۳		
		کل	۶۷/۱۹۳	۲۷۲			
منطقه شهری محل سکونت	درگیری و نزاع	بین گروه‌ها	۰/۱۷۱	۲	۰/۰۸۶	۰/۲۰۳	۰/۸۱۶
		داخل گروه‌ها	۱۱۳/۶۶۴	۲۷۰	۰/۴۲۱		
		کل	۱۱۳/۸۳۵	۲۷۲			
نوع وضعیت مسکن	اعتماد اجتماعی	بین گروه‌ها	۱/۲۵۹	۳	۰/۴۲۰	۱/۵۷۷	۰/۱۹۵
		داخل گروه‌ها	۷۶/۸۸۸	۲۸۹	۰/۲۶۶		
		کل	۷۸/۱۴۷	۲۹۲			
نوع وضعیت مسکن	درگیری و نزاع	بین گروه‌ها	۲/۳۵۲	۳	۰/۷۸۴	۱/۸۳۶	۰/۱۴۱
		داخل گروه‌ها	۱۲۳/۴۲۶	۲۸۹	۰/۴۲۷		
		کل	۱۲۵/۷۷۸	۲۹۲			
درگیری فردی - گروهی	اعتماد اجتماعی	بین گروه‌ها	۳/۹۳۱	۳	۱/۳۱۰	۴/۳۱۲	۰/۰۰۷
		داخل گروه‌ها	۲۷/۰۴۲	۸۹	۰/۳۰۴		
		کل	۳۶۰/۹۷۲	۹۲			
درگیری فردی - گروهی	درگیری و نزاع	بین گروه‌ها	۲/۷۸۳	۲	۱/۳۹۱	۳/۲۶۲	۰/۰۲۰
		داخل گروه‌ها	۹۳/۴۳۰	۲۱۹	۰/۴۲۷		
		کل	۹۶/۲۱۳	۲۲۱			
نوع نزاع	اعتماد اجتماعی	بین گروه‌ها	۱/۷۰۲	۲	۰/۸۵۱	۳/۵۰۸	۰/۰۲۴
		داخل گروه‌ها	۶۵/۴۹۱	۲۷۰	۰/۲۴۳		
		کل	۶۷/۱۹۳	۲۷۲			
نوع نزاع	درگیری و نزاع	بین گروه‌ها	۴/۴۰۲	۳	۱/۴۶۷	۲,۸۱۳	۰/۰۱۴
		داخل گروه‌ها	۴۶/۴۲۰	۸۹	۰/۵۲۲		
		کل	۵/۸۲۲	۹۲			

همانطور که در جدول شماره (۱۱) مشاهده شد، تحلیل ANOVA، در سنجش میانگین‌های میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری بر حسب نوع منطقه شهری محل سکونت و نوع وضعیت مسکن نشان می‌دهد که در بین جوانان شهر ایلام تفاوت معناداری وجود ندارد؛ زیرا مقادیر معناداری کلیه عوامل بزرگتر از سطح خطای ۰/۰۲۵ است؛ اما تحلیل ANOVA در سنجش میانگین نزاع و درگیری بر حسب نوع درگیری و نزاع (خانوادگی، خویشاوندی، خیابانی، طایفه‌ای) و درگیری فردی یا گروهی افراد نشان می‌دهد که در بین جوانان شهر ایلام تفاوت معناداری وجود دارد؛ زیرا مقدار معناداری کمتر از سطح خطای ۰/۰۲۵ است ($p=0/007$). نتایج آزمون LSD در مقایسه میانگین‌های دو به دو نوع درگیری و نزاع (خانوادگی، خویشاوندی، خیابانی، طایفه‌ای) و درگیری فردی یا گروهی در بین جوانان شهر ایلام نشان می‌دهد که بین میانگین درگیری و نزاع خیابانی با درگیری و نزاع خویشاوندی تفاوت وجود دارد؛ زیرا مقدار معناداری آماره آزمون کمتر از خطای ۰/۰۵ است.

فرضیه فرعی ۶. میزان نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب وضعیت تأهل و سطح تحصیلات متفاوت است. این فرضیه با استفاده از آزمون F (تحلیل واریانس یا ANOVA) جهت مقایسه میانگین‌های وضعیت تأهل و سطح تحصیلات با میزان نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بررسی شد که نتیجه آن در جدول شماره (۱۲) ارائه شده است.

جدول شماره (۱۲). نتایج آزمون F برای مقایسه میانگین نزاع و درگیری جوانان شهر ایلام بر حسب وضعیت تأهل و سطح تحصیلات

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات (SS)	درجه آزادی	میانگین مجموع مجذورات (MS)	آماره F	معناداری
وضعیت تأهل	بین گروه‌ها	۱/۶۱۲	۳	۰/۵۳۷	۱/۲۵۱	۰/۲۹۲
	داخل گروه‌ها	۱۲۴/۱۶۶	۲۸۹	۰/۱۷۰		
	کل	۱۲۵/۷۷۸	۲۹۲			
سطح تحصیلات	بین گروه‌ها	۷/۰۴۹	۶	۱/۱۷۵	۲/۸۴۴	۰/۰۱۰
	داخل گروه‌ها	۱۱۷/۷۲۳	۲۸۵	۰/۴۱۳		
	کل	۱۲۴/۷۷۲	۲۹۱			

همانطور که در جدول شماره (۱۲) مشاهده شد، تحلیل ANOVA در سنجش میانگین‌های میزان نزاع و درگیری بر حسب وضعیت تأهل در بین جوانان شهر ایلام، تفاوت معناداری را نشان نمی‌دهد؛ زیرا مقادیر معناداری بزرگتر از سطح خطای ۰/۰۲۵ است؛ اما این تحلیل در سنجش میانگین‌های میزان نزاع و درگیری بر حسب سطح تحصیلات در بین جوانان شهر ایلام، حاکی از تفاوتی معنادار است؛ زیرا مقادیر معناداری کمتر از سطح خطای ۰/۰۲۵ است.

برای مقایسه میانگین‌های دو به دو بر حسب سطح تحصیلات از آزمون LSD استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره (۱۳) آورده شده است.

جدول شماره (۱۳). آزمون LSD در مقایسه میانگین نزع و درگیری بر حسب سطح
تحصیلات جوانان شهر ایلام

معناداری	انحراف معیار استاندارد	تفاوت میانگین‌ها	سطح تحصیلات
۰/۰۰۴	۰/۴۱۴۸۶	*-۱/۱۸۹۳۹	متوسطه
۰/۰۰۰	۰/۳۲۴۵۶	*-۱/۲۰۷۹۷	دیپلم
۰/۰۰۱	۰/۳۴۱۴۵	*-۱/۱۷۰۸۲	فوق دیپلم
۰/۰۰۰	۰/۳۳۵۰۳	*-۱/۳۲۹۰۵	کارشناسی
۰/۰۰۱	۰/۴۵۴۴۶	*- ۱/۵۳۴۰۹	کارشناسی ارشد
۰/۰۰۷	۰/۵۵۶۵۹	*-۱/۲۲۷۳	دکتری

بنا بر جدول شماره (۴)، مقایسه میانگین نزع و درگیری بر حسب سطح تحصیلات در بین جوانان شهر ایلام نشان می‌دهد که فقط بین میانگین سطح بی‌سواد با بقیه سطوح تحصیلات تفاوت وجود دارد؛ زیرا مقدار معناداری آماره آزمون کمتر از خطای ۰/۰۵ است.

نتیجه‌گیری، بحث و پیشنهادات

این تحقیق به منظور شناخت رابطه بین ابعاد اعتماد اجتماعی (فردی، نهادی) با نزع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام صورت گرفت که با توجه به تکنیک‌ها و مدل‌های آماری کاربردی نتایجی به دست آمد. نتایج یافته‌ها نشان داد که رابطه مستقیم و مثبتی بین جنسیت و وضعیت تأهل با نزع و درگیری و رابطه معکوسی بین نوع شغل و سطح سواد با نزع و درگیری وجود دارد. عامل نوع جنسیت با مقدار همبستگی ۰/۳۶۵، قوی‌ترین همبستگی را با نزع و درگیری نشان داد؛ اما بین پایگاه اجتماعی و سن با نزع و درگیری، رابطه معناداری وجود نداشت. این یافته با نتایج تحقیقات رضایی کلواری و بحرینی (۱۳۸۹)، سیدعلیرضا افشانی و همکاران (۱۳۹۳)، واحدی و همکاران (۱۳۹۲) و نظری (۱۳۸۶) مطابقت دارد. آنها نشان دادند که جنسیت و تحصیلات، رابطه

معکوسی با نزاع دارند. در خصوص وضعیت تأهل نیز افشانی و همکاران (۱۳۹۳) نشان دادند که افراد متأهل و مجرد از نظر گرایش و تمایل به نزاع، تفاوت معناداری با هم داشته‌اند. مک لوقلین (۱۹۹۰) نیز در مقاله خود گفته است که به تازگی به نقش زن و مرد (جنسیت) در نزاع‌ها در جامعه توجه زیادی شده است؛ در حالی که وضع تأهل، رابطه معناداری با نزاع و درگیری ندارد.

از دیدگاه جوانان شهر ایلام، رابطه مستقیم و معناداری بین مدت بازداشت (محکومیت) و نزاع و درگیری با میزان همبستگی $0/160$ و سطح معناداری $0/006$ وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش رضایی کلواری و بحرینی (۱۳۸۹) مطابقت دارد. وی نشان داد که سن، رابطه معکوسی با نزاع و درگیری دارد؛ همچنین با نتایج پژوهش سیدعلیرضا افشانی و همکاران (۱۳۹۳)، واحدی و همکاران (۱۳۹۲) در بررسی «عوامل مؤثر بر گرایش به نزاع فردی در شهرستان خوی» همخوانی داشت؛ اما با یافته‌های پژوهش حسین‌زاده و همکاران (۱۳۹۰) که نشان دادند سن، رابطه معناداری با گرایش به نزاع ندارد، همخوانی نداشت. به اعتقاد ساترلند و کرسی (۱۳۷۸)، جوانان در فرایند یادگیری اجتماعی به تقلید از رفتار دیگران می‌پردازند و بزهکاری از سازمان اجتماعی زمینه یا محیطی ناشی می‌شود که افراد در آن جای گرفته‌اند.

در پژوهش حاضر، میزان ضریب همبستگی پیرسون بین اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری $0/315$ - با سطح معناداری $0/000$ به دست آمد که از دیدگاه جوانان شهر ایلام، نشان‌دهنده رابطه معکوس و معنادار بین اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری است. نتایج این تحقیق با یافته پژوهش حسنوند اسماعیل (۱۳۹۳) در تبیین رابطه اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری فردی مطابقت دارد؛ اما با یافته پژوهش میرفردی و همکاران (۱۳۹۰) مبنی بر بررسی میزان گرایش به نزاع در بین مردان ۱۵-۶۵ ساله بویراحمد مطابقت ندارد؛ زیرا آنها نشان دادند که اعتماد اجتماعی تأثیری بر روند گرایش به نزاع و درگیری ندارد. شاپیرو (۱۳۸۶) نیز در مقاله‌ای با عنوان «جرم یقه‌سفید، نه مجرم یقه‌سفید»، به نقد و بررسی جرم یقه‌سفیدها پرداخته است. در این راستا بزهکاری یقه‌سفیدها، سوء استفاده از اعتماد و سایر شرایط مربوط به آن تلقی شده و بررسی ساختاری روابط کارگزاری به عنوان بستری مهم برای ارتکاب جرم

آنها مورد توجه قرار گرفته است؛ بنابراین مصادیق جرم نیز تا حدودی در پرتو توسعه مفهومی اعتماد و ماهیت اعمال منع شده از طریق هنجارهای مربوط به اعتماد روشن شده است.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نیز نشان داد که از دیدگاه جوانان شهر ایلام، رابطه مستقیم و معناداری بین اعتماد فردی و نزاع و درگیری با میزان همبستگی ۰/۲۷۹- با سطح معناداری ۰/۰۰۰ وجود دارد. یافته‌های این تحقیق با نتایج پژوهش گلچین و حیدری (۱۳۹۰) با عنوان «خشونت بین فردی و سرمایه اجتماعی در خانواده و مدرسه» مطابقت دارد. جانسون معتقد است که اعتماد، یک خصیصه شخصی ثابت و بلا تغییر نیست؛ بلکه جنبه‌ای از روابطی است که پیوسته در حال تغییر می‌باشد و برای ایجاد ارتباط، فرد باید بتواند فضایی آکنده از اعتماد را ایجاد کند تا ترس از طرد شدن را کاهش و امید به پذیرش و حمایت و تأیید را افزایش دهد (امیرکافی، ۱۳۸۴: ۱۷).

از دیدگاه جوانان شهر ایلام، رابطه مستقیم و معناداری بین اعتماد نهادی و نزاع و درگیری با میزان همبستگی ۰/۳۴۹- و سطح معناداری ۰/۰۰۲ وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های حیدرآبادی (۱۳۸۹) و حسنونند (۱۳۹۳) در تبیین رابطه اعتماد نهادی و نزاع مطابقت دارد. آنها نشان دادند که بین اعتماد نهادی و میزان نزاع فردی در بین جوانان شهریار، رابطه معناداری وجود دارد. میزان آماره آزمون (۰/۲۷۸) با سطح معناداری ۰/۸۱۵ نشان داد که بین میزان اعتماد اجتماعی و نزاع بر حسب نوع محل سکونت (شهری و روستایی)، تفاوت معناداری وجود ندارد؛ همچنین میزان آماره آزمون (۰/۳۴۸) با سطح معناداری ۰/۷۰۲ نشان داد که بین میزان اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری در بین جوانان شهر ایلام بر حسب نوع محل سکونت (شهری و روستایی)، تفاوت معناداری وجود ندارد. تحقیقات مختلف نشان داده‌اند که رفتار مجرمانه کم و بیش با مشکلات اجتماعی یا فردی، همچون فقر، شرایط بد مسکن و اقامت در محله‌های پایین شهری همراه است. می‌توان گفت که تمام نابهنجاری‌های اجتماعی، به هر نحوی که از انسان سر بزند، دارای بستر زمانی و مکانی منحصر به فرد است؛ به عبارتی، تمام انحرافات و کجروی‌های اجتماعی دارای ظرف مکانی و زمانی خاصی هستند که آنها را از یکدیگر متمایز می‌سازد (شاطریان و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۳). نتایج آزمون تحلیل واریانس نشان

داد که بین نوع منطقه شهری محل سکونت، نوع وضعیت مسکن و درگیری فردی - گروهی افراد با میزان سرمایه اجتماعی در میان جوانان شهر ایلام تفاوتی وجود ندارد؛ در حالی که بین نوع نزاع و درگیری با میزان نزاع در میان جوانان شهر ایلام، تفاوت معناداری وجود دارد؛ زیرا مقدار آماره آزمون (۴/۳۱۲) در سطح ۰/۰۰۷ معنادار می باشد که کمتر از سطح خطای ۰/۰۲۵ است. نتایج آزمون LSD در مقایسه میانگین های دو به دو نوع درگیری و نزاع در بین جوانان شهر ایلام نشان داد که بین میانگین نزاع خیابانی با درگیری و نزاع خویشاوندی تفاوت معناداری وجود دارد. یافته های پژوهش نظری و امینی فسخودی (۱۳۸۷) دلالت بر این داشت که بین دو گروه «زن و مرد» و «افراد متأهل و مجرد» از لحاظ گرایش به نزاع در جوامع روستایی، تفاوت معناداری وجود ندارد. در تحقیق حاضر هم بر حسب شهری و روستایی بودن محل سکونت، تفاوت معناداری مشاهده نشد؛ بنابراین اگر فردی در معرض عوامل جرمزا قرار گیرد احتمال قانون شکنی در وی افزایش می یابد؛ در واقع یادگیری از طریق کنش های متقابل مستقیم و غیرمستقیم با دیگران صورت می گیرد (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۴۰۲).

سرانجام در بررسی فرضیه اصلی پژوهش، با توجه به داده ها و اطلاعات حاصل شده، میزان ضریب همبستگی پیرسون بین اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری، به ترتیب ۰/۲۷۹- و ۰/۳۴۹- با سطح معناداری ۰/۰۰۰ و ۰/۰۰۲ به دست آمد و نشان داد که از دیدگاه جوانان شهر ایلام، رابطه منفی، معکوس و معناداری بین اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری وجود دارد؛ این یافته با نتایج پژوهش شریعتی و همکاران (۱۳۹۱) در بررسی عوامل مؤثر بر تمایلات بالقوه به نزاع های جمعی در شهرستان خدابنده مطابقت دارد. آنها نشان دادند که بین متغیرهای اعتماد بین شخصی و اختلافات خانوادگی و عوامل فرهنگی - تاریخی با گرایش به نزاع، رابطه معناداری وجود دارد. «از نظر بوردیو، سرمایه عبارتست از کار انباشته شده عامل یا گروهی از عاملان که باعث می شود این عاملان بتوانند انرژی اجتماعی را جسمیت ببخشند و به حالت ماده در آورند؛ لذا سرمایه، موفقیت ها و روابط گروه ها و شبکه های اجتماعی است که دسترسی به فرصت ها، اطلاعات، منابع مادی و موقعیت اجتماعی افراد را در جامعه افزایش می دهد» (سالارزاده امیری و حسینی، ۱۳۸۸: ۶۶). همانگونه که

ساترلند آن را در ساخت اجتماعی جامعه جستجو کرده است. ساخت اجتماعی مناسب برای فعالیت‌های بزهکارانه در مناطقی پدید می‌آید که بین صاحبان ارزش‌های ضد بزهکاری و دارندگان ارزش‌های بزهکار، سازگاری پایدار پدید آید؛ بنابراین هر جا که این دو نظام ارزشی، بارز نباشند یا در تضاد با هم قرار گیرند فرصت مناسب برای بزهکار محدود می‌ماند (ممتاز، ۱۳۸۱: ۹۸).

بررسی تجربی فرضیه‌های پژوهش حاضر که از تئوری‌های جانسون، کلاوس اُفه و گیدنز برگرفته شده بودند و در سطح معناداری نیز تأیید گردیدند، نشان‌دهنده اعتبار تئوری‌های مورد استفاده و مبین آن بود که پژوهش حاضر از پشتوانه نظری قابل قبولی برخوردار بوده است؛ بنابراین با توجه به پشتوانه نظری این پژوهش، می‌توان نتایج آن را به کل جامعه آماری تعمیم داد؛ بر این اساس موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

- ترمیم اعتماد اجتماعی با مشارکت تمامی بخش‌ها و عناصر در بین جوانان می‌تواند گرایش به پدیده نزاع و درگیری را حتی المقدور کاهش دهد.
- برنامه‌هایی جهت پرکردن بهتر اوقات فراغت جوانان تدوین شود و زمینه‌هایی برای مشارکت آنها در نقش‌ها و فعالیت‌های اجتماعی فراهم گردد.
- از آنجا که اعتماد اجتماعی، خاصیت تقویت‌کنندگی وحدت و انسجام را دارد توجه بیشتر به آیین‌های اعتمادسازی، مراسم و مناسک ملی ضرورت دارد.

منابع و مآخذ الف) فارسی

- آراسته، حمیدرضا، هادی شیرسوار رزقی و حسن عماري؛ (۱۳۸۸)، «ارزیابی سطح اعتماد اجتماعی در میان دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه‌های کشور (نمونه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران)»، پژوهش‌نامه علوم اجتماعی، دوره ۳، شماره ۲.
- افشانی، سید علیرضا؛ سعید نوایی و مجتبی دلبازی؛ (۱۳۹۳)، «بررسی پدیده نزاع در بین شهروندان ساکن شهر یزد»، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، شماره ۹، تهران.

- امیرکافی، مهدی؛ (۱۳۸۴)، «اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن»، نمایه پژوهش، شماره ۱، تهران: نشر پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات.
- پاتنام، روبرت؛ (۱۳۸۰)، دموکراسی و سنت‌های مدنی، ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و وزارت کشور، مرکز نشر روزنامه سلام.
- پایگاه اطلاع‌رسانی و خبری جماران؛ (۱۳۹۶)، جمعه ۱۲ آبان‌ماه، کد ۳۰۳۲/۹۱۰۲، تهران، jamaran.ir
- پورافکاری، نصرالله؛ (۱۳۸۳)، «نزاع‌های جمعی محلی»، مجموعه مقالات اولین همایش ملی طرح مسائل جامعه‌شناسی ایران، تهران: علامه طباطبائی.
- تاجبخش، کیان؛ (۱۳۸۴)، سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه، نوشته رابرت پاتنام و دیگران، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: شیرازه.
- _____؛ (۱۳۸۵)، سرمایه اجتماعی، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، چ دوم، تهران: شیرازه.
- چلبی، ارژنگ؛ (۱۳۹۱)، «تحلیل حقوق جرم‌شناسی تجاوز به عنف»، آموزه‌های حقوق کیفری، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، دوره جدید، شماره ۲، پاییز و زمستان.
- حسنونند، اسماعیل؛ (۱۳۹۳)، «تبیین رابطه اعتماد اجتماعی و نزاع و درگیری فردی در شهر شهریار»، دانش انتظامی غرب استان تهران، دوره اول، شماره ۴.
- حسین‌زاده، علی‌حسین، عبدالرضا نواح و علی‌عنبری؛ (۱۳۹۰)، «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش به نزاع دسته‌جمعی در شهر اهواز»، دانش انتظامی، دوره ۱۳، شماره ۲.
- حیدرآبادی، قاسم؛ (۱۳۸۹)، «اعتماد اجتماعی و عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر آن (مطالعه موردی: جوانان ۲۰ تا ۲۹ ساله استان مازندران)»، جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، دوره ۱، شماره ۱.
- خبرگزاری مهر، ۲۴ خرداد ۱۳۹۴، شناسه خبر ۲۷۷۷۹۶۰، <https://www.mehrnews.com/news>
- خراطها، سعید و نورمحمد جاوید؛ (۱۳۸۴)، «بررسی علل و عوامل جامعه‌شناختی بروز نزاع و درگیری و پیامدهای آن در شهر تهران»، مطالعات امنیت اجتماعی، سال دوم، شماره ۶.
- ذاکری‌فر، بهمن و عبدالمحمود بزمونه؛ (۱۳۸۵)، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، دفتر معاونت برنامه‌ریزی - دفتر آمار و اطلاعات،

استانداری استان خراسان شمالی.

- ربانی خوراسگانی، رسول، جواد نظری و محمد عباس‌زاده؛ (۱۳۸۸)، «بررسی عوامل اجتماعی- فرهنگی مؤثر بر گرایش به نزاع جمعی (مطالعه موردی: شهرستان‌های منتخب استان ایلام)»، انتظام اجتماعی، شماره ۳، تهران.

- رضایی کلواری، نورالله و مجید بحرینی؛ (۱۳۸۹)، «مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته‌جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان»، مطالعات امنیت اجتماعی، دوره جدید، شماره ۲۲، تهران.

- زتومکا، پیتر؛ (۱۳۸۷)، نظریه‌های جامعه‌شناختی اعتماد، ترجمه غلامرضا غفاری، تهران: شیرازه.

- ساترلند و کرسی؛ (۱۳۷۸)، دو نوع تبیین رفتار بزهکارانه مندرج در کتاب نظریه‌های بنیادی جامعه‌شناختی، کوزر و روزنبرگ، ترجمه فرهنگ ارشاد، تهران: نی.

- سالارزاده امیری، نادر و سیدحسن حسینی؛ (۱۳۸۸)، «رابطه بین برخورداری از انواع سرمایه و نوع نگرش به عدالت اجتماعی»، علوم اجتماعی، دوره ۱۶، شماره ۴۴.

- سپیدنامه، بهروز؛ (۱۳۸۹)، «بررسی میزان سرمایه اجتماعی جوانان ایلام»، فرهنگ ایلام، شماره ۳۴.

- سلیگمن، آدام و کاتلین فیوزر؛ (۱۳۸۰)، «مسئله اعتماد و انتقال از دولت سوسیالیستی»، ترجمه اسماعیل بالالی، نمایه پژوهش، سال پنجم، شماره ۱۸.

- سلیمی، علی و محمد داوری؛ (۱۳۸۵)، جامعه‌شناسی کجروی، قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه.

- شاپیرو، سوان و امیرحمزه زینالی؛ (۱۳۸۶)، «جرم یقه‌سفید، نه مجرم یقه‌سفید (بازنگری در مفهوم جرم یقه‌سفیدها)»، حقوقی دادگستری، دوره جدید، شماره ۶۱.

- شارع‌پور، محمود؛ (۱۳۸۰)، «فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن»، انجمن جامعه‌شناسی ایران، سال اول، شماره ۱، تهران.

- شاطریان، محسن، امیر اشنویی و محمود گنجی‌پور؛ (۱۳۸۹)، «سنجش رابطه بین محل سکونت و انحرافات اجتماعی (مطالعه موردی: محلات حاشیه‌نشین و غیرحاشیه‌نشین آران و بیدگل)»، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، جلد ۱۵، شماره ۱۸.

- _____، امین نیازی و طاه‌ا عشایری؛ (۱۳۹۴)، «عوامل اجتماعی -

فرهنگی مؤثر بر گرایش به نزاع طایفه‌ای (مورد مطالعه: عشایر ایل پیچیک، شهرستان اهر)، توسعه اجتماعی دانشگاه شهید چمران، دوره ۹، شماره ۴، تابستان.

- شریعتی، مسعود، محمدکاظم مهاجری و ابوالفضل ملکی؛ (۱۳۹۱)، «بررسی عوامل مؤثر بر تمایلات بالقوه به نزاع‌های دسته‌جمعی در شهرستان خدابنده»، انتظام اجتماعی، دوره ۴، شماره ۲.

- شکوهی یکتا محسن، احمد به‌پژوه، باقر غباری بناب، نیره زمانی و اکرم پرند؛ (۱۳۸۷)، «تأثیر آموزش مهارت‌های مدیریت خشم بر کنترل خشم مادران دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی و دیرآموز»، کودکان استثنایی، سال هشتم، شماره ۴، دانشگاه تهران.

- صدیق سروسنانی، رحمت‌الله؛ (۱۳۸۵)، آسیب‌شناسی اجتماعی، چ دوم، تهران: آن.

- عباس‌زاده، محمد؛ (۱۳۸۳)، «عوامل مؤثر بر شکل‌گیری اعتماد اجتماعی دانشجویان»، رفاه اجتماعی، شماره ۱۵، تهران.

- فیلد، جان؛ (۱۳۸۵)، سرمایه اجتماعی، ترجمه جلال متقی، تهران: صبا.

- قریشی، فخرالسادات و کامران صداقت؛ (۱۳۸۸)، «بررسی نقش عوامل فرهنگی-اجتماعی مرتبط با شکل‌گیری اعتماد اجتماعی شهروندان تبریز»، جامعه‌شناسی کاربردی دانشگاه اصفهان، دوره ۲۰، شماره ۴.

- کلانتری، صمد، رسول ربانی و کامران صداقت؛ (۱۳۸۴)، «ارتباط فقر با قانون‌گریزی و شکل‌گیری آسیب اجتماعی»، رفاه اجتماعی، ماه پنجم، شماره ۱۸، تهران.

- گلچین، مسعود و علی حیدری؛ (۱۳۹۰)، «خشونت بین فردی و سرمایه اجتماعی در خانواده و مدرسه: مطالعه اجتماعی در دبیرستان‌های پسرانه نورآباد لرستان»، مسائل اجتماعی ایران، سال سوم، شماره ۱.

- گیدنز، آنتونی؛ (۱۳۷۷)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نی.

- _____؛ (۱۳۸۴)، پیامدهای مدرنیته، ترجمه محسن ثلاثی، چ دوم، تهران: مرکز.

- ممتاز، فریده؛ (۱۳۸۱)، انحرافات اجتماعی، دیدگاه‌ها و نظریه‌ها، تهران: شرکت سهامی انتشارات.

- میرساردو، طاهره و علیرضا مرتضوی؛ (۱۳۹۱)، «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر در وقوع نزاع دسته‌جمعی در شاهرود»، دانش انتظامی، شماره ۶، سمنان.

- میرفردی، اصغر، سیروس احمدی و آسیه صادق‌نیا؛ (۱۳۸۹)، میزان گرایش به نزاع جمعی در میان مردان ۱۵ تا ۶۵ سال شهرستان بویراحمد و عوامل اجتماعی - فرهنگی تأثیرگذار بر آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه یاسوج. - نظری، جواد و عباس امینی فسخودی؛ (۱۳۸۷)، «تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش به نزاع جمعی در مناطق روستایی ایلام»، علوم اجتماعی، دوره ۲۷، دانشگاه شیراز.

- واحدی، ناصر، رضا بهستانی و مرتضی حسن‌زاده؛ (۱۳۹۲)، «بررسی عوامل مؤثر بر نزاع و درگیری فردی از دیدگاه شهروندان در سال ۱۳۹۲ (مطالعه موردی: شهر خوی)»، دانش انتظامی آذربایجان غربی، سال ششم، شماره ۲۱. - وثوقی، منصور و هاشم آرام؛ (۱۳۸۸)، «بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در شهر خلخال (استان اردبیل)»، پژوهش‌نامه اجتماعی، سال سوم، شماره سوم، تهران.

- هزارجریبی، جعفر و رضا صفری شالی؛ (۱۳۸۸)، «بررسی عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی شهروندان»، جامعه‌شناسی کاربردی دانشگاه اصفهان، دوره ۲۰، شماره ۴.

ب) انگلیسی

-Mclaughlin, M. (1990), The Woman Warrior: Gender, Warfare and society in Medieval Europe. Women's Studies, vol 17, p 193-209.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی